

До спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01
Науково-дослідного інституту публічного
права (03035, м. Київ, вул. Г. Кірпи, 2-а).

ВІДГУК

опонента на дисертацію Матусевич Аліни Леонідівни на тему «Особливості адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність тематики захисту прав і свобод дитини в Україні є надзвичайно високою, оскільки на сьогоднішній день існує значна загроза відповідному інституту як ззовні країни – в результаті збройної агресії так і з урахуванням внутрішніх факторів і чинників, котрі формуються в умовах дитячої безпритульності та інших соціально-деструктивних факторів. Саме тому, це питання потребує комплексного опрацювання та врахування всіх деструктивних факторів крізь призму адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні з метою подальшої імплементації в національне законодавство.

Інститут захисту прав і свобод дитини в Україні є досить розгалуженим і поширює свою діяльність на цілу низку сфер правовідносин, а коло суб'єктів, що забезпечують захист прав і свобод дітей пронизує систему державного управління від найвищих органів державної влади, до регіональних і місцевих структурних підрозділів, до кола компетенції яких відносяться фрагментарні методи та способи захисту прав і свобод дитини в Україні.

Одним із найбільш деструктивних факторів, що прямо та опосередковано впливають на рівень захисту прав і свобод дитини в Україні є широкомасштабна збройна агресія росії, проти України, котра пронизує всі сфери соціального буття та ставить під загрозу саму сутність прав і свобод людини і громадянина, а також містить в своїй поліваріативності аспекти, що загрожують, серед іншого й правам дітей.

На нашу думку, сукупність соціальних чинників і факторів, триваюча збройна агресія росії, факти порушення прав і свобод дитини, що полягають в незаконному вивезенні українських дітей закордон, а також обставини та ситуації в яких українські діти залишаються сиротами та безхатками в результаті триваючих бойових дій зумовлюють потребу в комплексному теоретико-правовому опрацюванні питань пов'язаних із дією механізму адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні, навіть з урахуванням того, що цій тематиці вже присвячено значну кількість напрацювань учених і дослідників.

Водночас, оскільки сьогодення створює нові умови та формує новітній, більш ускладнений проблематикою бойових дій вимір захисту прав і свобод дитини в Україні, на нашу думку, напрацьовані наукові результати потребують доктринальної систематизації та актуалізації крізь призму проблем сьогодення та інноваційних поглядів дослідників на зміст проблематики захисту прав і свобод дитини в Україні. Не меншу потребу в актуалізації наукових напрацювань складає також перспектива членства України в Європейському Союзі, що потребує суттєвих зусиль державницького та, серед інших законодавчого та наукового сегментів у аспекті внесення до українського законодавства змін і доповнень.

Мета дисертаційної роботи полягає у здійсненні комплексної характеристики особливостей адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні, включно з напрацюванням ймовірних шляхів їх вирішення та розв'язання. Поставлена мета зумовила необхідність розв'язання ряду дослідницьких завдань, серед яких зокрема: надати характеристику поняттю та сутності адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини; дослідити права і свободи дитини як об'єкт адміністративно-правового захисту; встановити поняття, особливості та окремі аспекти правового регулювання захисту прав і свобод дитини в Україні; охарактеризувати напрями адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні; дослідити систему й повноваження суб'єктів адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини; вивчити місце та роль Національної поліції України в адміністративно-правовому захисті прав і свобод дитини; визначити сутність та зміст міжнародних норм захисту прав і свобод дитини в Україні; охарактеризувати міжнародне співробітництво в протидії викраденню дітей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Висловлені дисертантом наукові висновки, положення, рекомендації, що логічно відображаються в висновках до розділів та загальному висновку до дисертаційного дослідження є повними та науково обґрунтованими на достатньому рівні для такого виду робіт. А.Л. Матусевич досягнула поставлену мету завдяки логічно побудованим підходам до поетапного розв'язання всіх завдань, що дозволило комплексно підійти до формулювання висновків і рекомендацій за результатами дисертаційного дослідження.

В результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення й висновки, запропоновані особисто здобувачем, зокрема уперше: сформульовано авторську дефініцію поняттям «адміністративно-правова охорона прав дитини» як системи заходів, які здійснюються уповноваженими державними органами, інститутами громадянського суспільства, приватними особами і спрямовані на належну реалізацію прав дитини, створення належних умов її всебічного розвитку та протидію процесам детермінації її порушень. Крім цього надано авторську дефініцію поняття «адміністративний захист прав дитини» як системи дій, які здійснюються уповноваженими державними органами, інститутами громадського суспільства, приватними особами і спрямовані на відновлення вже порушених прав дитини; з'ясовано особливості

адміністративно-правового механізму протидії викраденню дітей, який полягає в необхідності посилення державою превентивних методів щодо викрадення дітей, а також у вжитті заходів, спрямованих на забезпечення ефективної роботи державних структур, міжнародних організацій, недержавних організацій стосовно дотримання положень протидії викраденню дітей, передбачених національним законодавством та нормами міжнародного права, а також впровадження національної програми з протидії торгівлі людьми; укладено напрями адміністративно-правового захисту можуть диференціюватись за ознакою сфери застосування, предмету відносно якого діють тощо. Крім цього, спираючись на дослідження учених слід зазначити, що напрями можуть охоплювати як міждержавний рівень так і внутрішньодержавні взаємини, проте кінцева мета дії такого механізму залишається незмінною.

Автором констатується застосування широкого науково-методологічного інструментарію, що логічно відображень крізь текст усього дисертаційного дослідження та полягає в використанні як загальнонаукових методів пізнання правової матерії так і специфічної методології, притаманної юридичній науці.

У дисертації було використано низку методів і комплексів методологій, що застосовуються в загальносоціальних науках, а також у юридичних дисциплінах і дозволяють якомога більш змістовно зрозуміти правову сутність юридичних явищ і процесів. Застосований комплекс методів уможливив знаходження відповідей на питання, пов'язані з предметом і об'єктом дослідження, а також деталізацію та визначення науково-практичного змісту відповідних висновків. В основу дослідження покладено: *діалектичний метод* (котрий став у нагоді під час надання характеристики основним явищам і поняттям, пов'язаним із адміністративно-правовим захистом прав свобод дитини в Україні (підрозділ 1.1., 1.2., 2.1., 2.2., 3.1.), *спеціально-юридичний метод* (що уможливив аналіз термінів і понять пов'язаних із процедурою правозастосування (підрозділи 1.2., 1.3., 2.2., 2.3.), *теоретико-юридичний метод* (що фрагментарно було застосовано в процесі аналізу основних термінів і юридичних явищ, спираючись на позиції й думки учених і дослідників (підрозділ 1.1., 2.1., 3.1.), *системний метод* (під час формування почерговості аналізу юридичних явищ і елементів дослідження, формування його плану, а також викладу матеріалу структурних елементів (використано у всіх підрозділах), *формально-логічний метод* (аналізуючи всі юридичні явища виключно поза політикою та як соціально-правові процеси (розділ 1, підрозділ 2.2., 2.3., 3.2.), *інституційно-функціональний метод* (котрий було застосовано під час аналізу функціонування різних суб'єктів правозахисту дитини в Україні та визначення меж їх компетенції (підрозділ 2.2.), *порівняльний метод* (що уможливив проведення паралелей і точних правових особливостей між функціонуванням національної системи захисту прав і свобод дитини та аналогічної – на міжнародному рівні (розділ 3).

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, на мою думку сформульовані відповідно до вимог МОН України. *Об'єкт дослідження* – суспільні відносини у сфері захисту прав і свобод дитини в Україні. *Предмет*

дослідження – особливості адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні.

Достовірність і новизна наукових положень та рекомендацій, викладені в дисертаційному дослідженні А.Л. Матусевич не викликає заперечень, оскільки дисертант використав широкий пласт наукових праць визнаних українських та закордонних дослідників, а також вправно поєднав надбання юридичної науки і практики, що відображається в положеннях праці. Положення, викладені дисертанткою є своєчасними та актуальними, чітко формулюють розуміння проблематики окресленого об'єкта та предмета та можуть бути застосовані під час подальших наукових пошуків. Використання значної кількості рішень судів і практики правозастосування в указаній сфері дії адміністративно-правового механізму дозволило автору цементувати власну позицію та звертати увагу на те, що окремі надбання юридичної науки не відповідають сучасним реаліям – себто критично ставитись до тих чи інших позицій дослідників.

У першому розділі **«Загальноправові основи адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні»**, автором обґрунтовується позиція про те, що аналізуючи законодавство України у сфері захисту прав та свобод дитини, варто відзначити наявність позитивних змін, які мають соціально-правову природу. Поряд з чималими зрушеннями залишилось ряд проблемних питань, які вказують на необхідність удосконалення законодавчого забезпечення захисту прав дитини. Існують норми законодавчих актів, які «не спрацьовують», або не в повній мірі відповідають Конвенції про права дитини.

Доводиться, що важливим в удосконаленні механізму адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини є забезпечення соціально-правового формулювання феномену дитинства, як важливого етапу становлення свідомості молодого громадянина, що в подальшому впливатиме на можливість та бажання виконання ним покладених обов'язків, щодо розвитку та захисту своєї держави. В цьому контексті чітко розглядається можливість та реальний спосіб реалізації функції з національно-патріотичного виховання населення, а саме дітей, у спосіб розширення можливостей правореалізації ними та укріплення механізму адміністративного правової охорони реалізації таких прав, що в подальшому спричинить зародження раннього відчуття відповідальності за свої вчинки та відповідно сприятиме дорослішанню.

Обґрунтовано, що міжнародні нормативно-правові акти більш стійко та системно забезпечують права і свободи дитини в будь-яких правових умовах, що в свою чергу дозволяє свідчити про інституційність та стійкість даної системи в контексті довгострокової перспективи, задекларовані демократичними цінностями в конкретній державі.

У другому розділі дисертації **«Організаційно-правовий механізм здійснення адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні»**, автором: надано вичерпний аналіз змісту та сутності напрямів адміністративно-правового механізму охорони прав і свобод дитини в Україні та окреслено, що вони можуть бути диференційовані з огляду на коло застосування, предмет відносно якого діють. Крім цього, спираючись на

дослідження учених слід зазначити, що напрями можуть охоплювати як міждержавний рівень так і внутрішньодержавні взаємини, проте кінцева мета дії такого механізму залишається незмінною. Визначено також суттєву роль окремих інституцій у реалізації окреслених напрямів адміністративно-правового механізму захисту прав і свобод дитини в Україні, що й пропонується до аналізу в наступному підрозділі дослідження та подальших структурних елементах; проаналізовано систему суб'єктів адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні та зауважено, що вона складається з вищих органів державної влади, котрі в межах своєї компетенції впливають на формування державної політики в сфері захисту прав і свобод дитини в Україні; обґрунтовується загальноправове розуміння цілей функціонування зазначеного органу, що ставляться з огляду на обсяг та його чисельність та в будь-якому випадку фрагментуються на декілька напрямів, одним із яких є захист прав і свобод дитини в Україні.

У третьому розділі дисертації «Шляхи удосконалення адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні», автором розкрито механізм міжнародно-правового захисту прав і свобод дитини, що чітко деталізує основні засади адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини хоча відповідний процес здійснюється зокрема в кримінально-правовий спосіб. Можливість притягнення до будь-якого виду відповідальності осіб що здійснили порушення прав і свобод дитини має бути забезпечено в будь-який законний спосіб а відповідно під час приведення в дію зазначеного механізму має бути застосовано всі належні правові процедури; доводиться, що одними із найбільш сутнісних порушень прав дітей є їх викрадення. Дане діяння, не залежно від правової кваліфікації (цивільно чи кримінально-правової) наносить незворотні збитки моральному стану дитини та впливає на формування в останньої, базових принципів та засад.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і рекомендації впроваджені та використовуються у нормотворчій діяльності, науковій діяльності, освітньому процесі та практичній діяльності.

Дотримання академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні належним чином використано надбання інших дослідників і в тому числі інформацію з відкритих джерел – тобто, з відповідним посиланням на них і вірним їх оформленням за державними стандартами в вигляді списку використаних джерел. Крім цього, дисертаційна праця містить 216 пунктів списку використаних джерел, що підтверджує широту опрацювання всіх необхідних для обґрунтування науково-теоретичних позицій і засвідчує дотримання принципів академічної доброчесності.

Водночас, актуальність та ґрунтовність дослідження А.Л. Матусевич, логічно обумовлює дискусійність окремих, визначених у дисертаційній праці питань, наприклад:

1. За змістом розділу 1.3 «Шляхи удосконалення адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні» дисертаційного дослідження, здобувач зазначає «Розкрито механізм міжнародно-правового

захисту прав і свобод дитини, що чітко деталізує основні засади адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини хоча відповідний процес здійснюється зокрема в кримінально-правовий спосіб. Можливість притягнення до будь-якого виду відповідальності осіб що здійснили порушення прав і свобод дитини має бути забезпечено в будь-який законний спосіб а відповідно під час приведення в дію зазначеного механізму має бути застосовано всі належні правові процедури», проте, на моє власне переконання, більш ґрунтовного та комплексного підходу потребувало б окреслення шляхів удосконалення адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні у межах окремого підрозділу, що дозволило б більш суттєво обґрунтувати науково-теоретичні положення висновків.

2. У підрозділі 2.3. «Місце та роль Національної поліції України в адміністративно-правовому захисті прав і свобод дитини», обґрунтовується загальноправове розуміння цілей функціонування зазначеного органу, що ставляться з огляду на обсяг та його чисельність та в будь-якому випадку фрагментуються на декілька напрямів, одним із яких є захист прав і свобод дитини в Україні. Належить зауважити, що захист відбувається в декілька способів і реалізується різноманітними форумами, в тому числі в превентивному форматі, оскільки зміст і сутність адміністративної діяльності поліції, дозволяє їй виконувати правозахисну функцію (виносячи при цьому адміністративно-юрисдикційні рішення) навіть в контексті превенції та з загальною метою – попередження вчинення правопорушень, як дітьми так і відносно дітей.

Водночас, на мою думку, автором обрано не досить системний підхід до аналізу місця та ролі окремих структурних підрозділів Національної поліції України. Більш обґрунтовано цей аналіз продемонстрував би контекст впливу поліції на захист прав і свобод дитини крізь призму інституційного підходу до аналізу функцій дотичних цьому напряму роботи структурних підрозділів.

3. У підрозділі 2.2. «Система й повноваження суб'єктів адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини» проаналізовано систему суб'єктів адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні та зауважено, що вона складається з вищих органів державної влади, котрі в межах своєї компетенції впливають на формування державної політики в сфері захисту прав і свобод дитини в Україні. Водночас, галузевий рівень відповідних органів державної влади, здійснює свою діяльність за предметним принципом – одні з них забезпечують захист прав дітей-сиріт, інші захист соціальних прав дитини тощо. Межі компетенції функціонування даних підрозділів потребують коригування та систематизації з урахуванням практик сьогодення та триваючої збройної агресії росії проти України й подальшої необхідності захисту прав і свобод дитини на міждержавному (міжнародному рівні).

Водночас, на мою суб'єктивну думку, важливим у контексті аналізу повноважень суб'єктів адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини є подальші перспективи застосування даного інституту та ймовірні його недоліки, в той час як дисертантом розкрито загальну структуру його застосування та особливості в контексті об'єкта та предмета дослідження, без чітких пропозицій щодо розвитку.

Висловлені зауваження не ставлять під сумнів оригінальність та довершеність отриманих Матусевич А.Л. наукових результатів і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а навпаки, ще раз підкреслюють своєчасність та значущість презентованого дослідження.

ВИСНОВОК

Вивчення дисертації «Особливості адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини в Україні» свідчить про те, що робота в цілому відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка Матусевич Аліна Леонідівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Заступник начальника Департаменту-
начальник управління організації
діяльності підрозділів
реагування патрульної поліції
Департаменту превентивної діяльності
Національної поліції України
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції**

Андрій КОВАЛЕНКО